

A. BEK, Svetac

LIT.: L. Dobronić, Viteški redovi, Zagreb 1984. — M. Obad-Šćitaroci, Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja, Zagreb 1991. A. Ht.

BELAJ, ruševine srednjovj. burga u sr. Istri. U XVII. st. knez Auersperg gradi ladanjski dvorac. U dvorskoj kapeli uređen je lapidarij s kamenim spomenicima prenesenim iz napuštene pavlinske crkve Sv. Marije na Čepičkom jezeru. Tu je i nadgrobna ploča kneza Martina Mojsjevića, gospodara Kozljaka, koju je u plitkom reljefu izveo pučki klesar. Natpis na ploči uklesan je glagoljicom.

LIT.: B. Fučić, Glagoljski natpisi, Zagreb 1982. B. F.

BELAJ, ruševine utvrđenoga grada JZ od Karlovca iznad istoimenoga sela. Sagrađili su ga plemići Tomašići. God. 1590. Turci ga pale. Popravlja ga krajiška vojska i u njemu se zadržava do 1834, kada ga napušta i ruši. Poslije II. svj. r. na tom je mjestu otvoren kamenolom. Grad je bio nepravilna oblika, s jakom četverokutnom obrambenom kulom i manjom ulaznom kulom na juž. strani.

LIT.: A. Horvat i M. Kruhek, Stari gradovi i utvrđenja u obrani Karlovca u XVI i XVII st., u djelu: Karlovac 1579–1979, Karlovac 1979. — M. Kruhek, Graditeljska baština Karlovačkog Pokuplja, Karlovac 1993, str. 152–153. M. Kru.

BELAMARIĆ, Joško, povjesničar umjetnosti (Šibenik, 21. XI. 1953). Diplomirao (1977) i magistrirao (1984) na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od 1979. konzervator, od 1992. direktor Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu; od 1985. predaje ikonologiju na Filozofskom fakultetu u Zadru. Proučava umj. spomenike Dalmacije, poglavito romaničku skulpturu i arhitekturu.

BIBL.: Franjevačka crkva i samostan na Otoku kod Korčule, Prilozi — Dalmacija, 1983; Vodič Lastova, Split 1985; Gotičko raspelo iz Kotora, Prilozi — Dalmacija, 1986–87; Šutnja protomajstora bazilike San Marco u Veneciji — razriješena, Radovi IPU, 1988–89, 12–13; Ciklus mjeseci Radovanovog portala na katedrali u Trogiru, Prilozi — Dalmacija, 1990; Gospe od Zvonika, Zagreb 1991; Capsella reliquiarum (1160.) iz sv. Kuzme i Damjana u Kaštel Gomilici, Prilozi — Dalmacija, 1991; Romaničko kiparstvo, u katalogu: Tisuću godina hrvatske skulpture, Zagreb 1991; Nikola Božidarević, Dubrovnik 1993. V. Fo.

BELČIĆ, Ivan, naivni slikar (Babina Greda, 5. VI. 1919 — Basel, 5. XI. 1985). Diplomirao je agronomiju u Zagrebu, doktorirao u Ljubljani; od 1966. bio zaposlen u Baselu. Slika od 1973. Pripada načinu hlebinskih naivaca druge i treće generacije. Prikazuje seoske radove i običaje, godišnja doba i idilične krajolike (Kovač, 1977; Kuća u snijegu, 1978). U likovima životinja naglašava nadrealna i simbolička značenja (Mačka na klupi, 1979). Samostalno je izlagao u Baselu (1973, 1977, 1979), Zürichu (1977), Dubrovniku (1977), Parizu (1977) i Neerachu (1979).

LIT.: J. Depolo, Ivan Belčić (katalog), Neerach 1979. Ž. Sa.

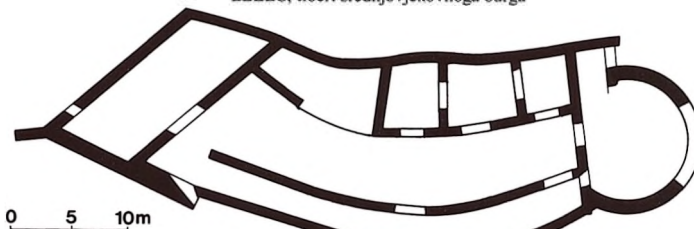
BELEC, selo u Zagorju, s juž. strane Ivanščice. U Belcu i Belečkom Završju nađene su pretpov. kamene sjekire. Burg Belec (danas ruševina) sagrađen je kao karika u lancu burgova na juž. strani Ivanščice na skučenu terenu te mu je pristup moguć samo s jedne strane. Malih je razmjera (55 × 15 m). Neki arhit. detalji (prozori, dovratnici) gotičkog su karaktera. Polukružni bastion prigraden je naknadno. Spominje se od 1334. kao *castrum Belech*, kada ga je grof od Sanecka imao predati u vlast magistra Petra Gissingovca. God. 1399. daje ga kralj Sigismund sa cijelom zagorskom županijom Hermanu Celjskomu. Nakon smrti Ulriha Celjskoga (1456) drži ga niz gospodara među

kojima su Gyullay, Turócy, Mikulić Brokunjevečki, Erdődy (od 1658), Auerspergi, Ratkajevi, Matačići, obitelj Najšić i konačno obitelj Rukavina.

Stara župna crkva Sv. Jurja u Juranščini spominje se 1334. kao *ecclesia sancti Georgii de Belch*. Od prvotne jednobrodne romaničke crkve, građene od kamena klesanca, preostao je dio koji je vjerojatno oko sred. XIV. st. nadograđen i uređen za zvonik. Ovom dijelu prigraden je u XIV. st. brod, prvotno natkriven tabulatom, i poligonalno svetište nadsvođeno gotičkim križnim svodom. Potkraj XV. st. sagrađen je u brodu mrežasti svod koji sapinju zaglavni kamenovi i podržavaju konzole rustične obradbe u obliku ljudskih glava. Iz toga je vremena i bočni ulaz kojemu je u XVII. st. prigraden portik. Gotička menza (u nas rijetkost) u svetišu potječe iz sred. XIV. st., a drveni oltar iz XVII. st. U zidu svetišta nalazi se rustično klesana gotička kustodija. Fragmentarno očuvane zidne slike, iz tri različita vremenska razdoblja, nalaze se u svetišu i brodu: strogo frontalno slikana poprsja Krista i Sv. Ivana Krstitelja iz prve pol. XIV. st. zadržavaju romanički način izražavanja; svetački lik u usjeku prozora u svetišu ostatak je gotičkoga slikarstva XV. st., a slike slabije kvalitete na poljima mrežasta svoda u brodu nastale su potkraj XVII. st.

Današnja župna crkva Marije Snježne spominje se u XVII. st. kao kapela u Kostanjecu. Podignula ju je 1674. Elizabeta Keglević, udovica Jurja Erdődyja ml. Današnji je oblik dobila između 1739–41, kada je pregrađena i povećana. Crkva je jednobrodna s poligonalnim svetištem s čije je sjev. strane sakristija. S lijeve i desne strane broda nalaze se dvije bočne kapele. Uz zap. pročelje podignut je visok zvonik. Crkva je opasana slikovitom cinkturom (u unutrašnjosti otvoren trijem s lukovima i arkadama), karakterističnom za naše proštenjarske crkve. Cinktura ima ugaone tornjiće, kapelicu i posebno istaknute ulaze. Unutrašnjost crkve u životu je kontrastu s vanjskim mirnim izgledom. Iluzionističke zidne slike i raskošni oltari daju toj crkvi izgled potpuno zasićena baroknog prostora. Zidne slike pavlinskoga slikara Ivana Rangera izvedene su na poticaj protonotara Adama Najšića (oko 1740). Bogati ornamentalni motivi povezuju biblijske scene i figure na svodu i stijenama broda, svetišta, kapelice i sakristije, a velika kompozicija na svodu broda prikazuje legendu o Mariji Snježnoj i donatore. Unutrašnjost crkve ubraja se među najvrednija ostvarenja barokne umjetnosti u Hrvatskoj. Gl. drveni oltar,

BELEC, tlocrt srednjovjekovnoga burga

izrađen 1743, raskošno je djelo zreloga baroka: bogata arhit. konstrukcija, koju sa strane podržavaju mišićavi atlanti, uokviruje svetačke likove s kipom Marije Snježne u sredini. Dva bočna oltara (izvedena oko 1743), bez stroge arhit. okosnice, djelo su kipara Josipa Schokotniga iz Graza. Oltari u dvjema bočnim kapelama mirnije su komponirani. Bogatstvom pozlaćenih figura i reljefa sa starozavjetnim prizorima ističe se osobito propovjedaonica, također djelo J. Schokotniga (oko 1743). Osebnija je kompozicija ograde pjevališta s drvom spoznaje i likovima iz Biblije. Tu umjetnički dragocjenu crkvenu opremu dali su izraditi o svom trošku pojedinci, među kojima Bedeković, Čikulin, Kunek, Patačić, Puc i Vojković. Među zlatarskim predmetima ističe se pokaznica iz 1755, dar Nikole Bedekovića i Nikole Terihaja, s emajliranim sličicama.

ilustracija na str. 74

LIT.: V. Noršić, Opis nove župne crkve Bl. Dj. Marije u Belcu 1758. g., Starine JAZU, 1952, 44. — D. Baričević, Majstor propovjedaonice Majke Božje Snježne u Belcu, Peristil, 1971–1972, 14–15. — I. Maroević i Lj. Smalagić, Konzervatorski radovi u crkvi Sv. Marije Snježne, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1975, 1. — Horvat — Prijatelj — Matejčić, Barok. — D. Vukičević-Samardžija, Gotičke crkve Hrvatskog zagorja, Zagreb 1993. A. Ht.

BELGRAD, selo nedaleko od Crikvenice. God. 1462. darovan je crikveni- ničkim pavlinima, a 1463. u njemu i u susjednim Grižanama smjestio se kaptol Modruško-krbavski biskupije. U selu su ruševine stare crkve i više sačuvanih glag. natpisa.

BELEČ, unutrašnjost crkve Marije Snježne

BELI, naselje na otoku Cresu. Na mjestu pretpov. gradine bilo je rim. naselje, a u ranom srednjem vijeku utvrđeni *castrum*. Nepravilno i gusto gradsko tkivo u nizovima povezanih dvokatnih kuća otvara se na najvišoj točki humka u trg s javnom cisternom u sredini i sa sakralnim objektima sa strane. Tu je romanički zvonik, župna crkva s romaničkom supstrukcijom (povećana u XVIII. st.), loža (s ugrađenim fragmentom pletera), naslonjena na župnu crkvu i mala romanička crkva *Sv. Marije*. U sakristiji su križevi od bakrenoga lima iz XIII–XIV. st. U okolici su ruševine pet romaničkih crkava, a u Dolu je napuštena jednobrodna romanička crkva *Sv. Lovreča* s tri polukružne apside što su upisane u ravni perimetar zida. Na groblju je gotička, šiljasto nadsvođena bratovštinska crkva *Sv. Antuna* (poč. XV. st.). — Na više mjesta u selu su glag. natpisi.

LIT.: B. Fučić, Izvještaj o putu po otocima Cresu i Lošinju, Ljetopis JAZU, 1949, 55. — A. Mohorovićić, Analiza razvoja urbanističke strukture naselja na otocima zapadnog Kvarnera, ibid., 1956, 61. str. 464–466. — B. Fučić, Glagoljski natpisi, Zagreb 1982. — Isti, Apsyrtides, Mali Lošinj, 1990.

BELI MANASTIR, gradić u Baranji. Otkrivena su dva prapovijesna naseobinska sloja sa zemunicama; stariji, eneolitički s obilježjem badenske kulture i mlađi, iz srednjega brončanoga doba, potom grobovi kasnoga brončanoga doba iz ←XII. st. (kultura žarnih polja) i tragovi iz doba seobe naroda u V. st. (ostrogotski). — U sr. vijeku tu je bio samostan (*Pel-Monoštor*).

Barokna župna crkva *Sv. Martina*, građena 1777, obnovljena je u XIX. i XX. st. Parohijska crkva iz 1759. ima vrijedne arhit. elemente iz XVIII. st. (bačvasti drveni svod, ikonostas).

LIT.: K. Vinski-Gasparini, Iskopavanje prehistorijskog naselja u Belom Manastiru, Osječki zbornik, 1956, 5. — Horvat–Matejčić–Prijatelj, Barok. K. V. G.

BELINA, Drago, naivni kipar (Klupci kraj Krapinskih Toplica, 29. IX. 1928). Po zanimanju brusar, noževa. Rezbari u drvu od 1958, izlaže od 1962. Prvu samostalnu izložbu imao u Zagrebu 1972. Varira motive iz zemljoradničkog života, oblikuje prizore iz pučke predaje i legende (*Matija Gubec*). Njegovi likovi u punoj plastici pripadaju pučkom ekspresionizmu.

LIT.: V. Maleković, Drago Belina (katalog), Zagreb 1981.

R.

BELINA, Pavao, kipar, brat laik u pavlinskom samostanu u Remetama (? — Remete, 27. X. 1715). Vjerojatno s T. Jurjevićem) sudjelovao pri izvedbi mramornih oltara *Posljednje večere* i *Sv. Luke* u zagrebačkoj katedrali (1703) i sadašnjega gl. oltara u Remetama (1705–06).

LIT.: Ž. Jiroušek, Kiparska djela iz stare zagrebačke katedrale, Jutarnji list, 24. XII. 1939. — D. Baričević, Umjetnički spomenici Remeta u drvetu i kamenu, Kaj, 1979, 3–5, str. 108, 112.

BELKOVIĆ, Dragica, naivna kiparica (Hlebina, 15. VI. 1931). Prve skulpture načinila 1967. Izlagala samostalno (Hlebina, Trebnje, Koprivnica, Zlatar, Zagreb) i na zajedničkim izložbama (Hamburg, Split, Zagreb, Torino, Stuttgart,